

Monumentnummer*: 531580

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 09 oktober 2015
Kadaster deel/nr 82666/34

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Nieuwegein Nieuwegein Utrecht

Locatiennaam Locatieomschrijving
Nieuwegein Betonnen werken en sluis Lekkanaal

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Vreeswijk	C			2090
Vreeswijk	C			2069

Omschrijving**

Cluster 53. Mitrailleurkazemat.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

MITRAILLEURKAZEMAT als toegevoegd onderdeel van de verdediging van het Lekkanaal en bijbehorende sluiswerken. De mitrailleurkazemat langs het Lekkanaal is geheel aan het zicht onttrokken door een met gras begroeide aardlaag. Tussen 1928 en 1935 verscheen in een aantal delen het Voorschrift Inrichten Stellingen no. 77 (V.I.S.). Deze boekwerken zijn ontstaan uit de wens tot standaardisering van de bouw van gewapend betonnen (groeps)schuilplaatsen en gevechtsofstellingen, waar het tot dan toe aan ontbrak. De voorschriften waren bedoeld voor de bouw van stellingen in oorlogsomstandigheden, door de troepen zelf. Voor vredestand zou de genie andere ontwerpen maken. Omdat het V.I.S. was bedoeld voor onervaren dienstplichtige militairen, waren de ontwerpen van de kazematten zo eenvoudig mogelijk, met rechthoekige vormen. Er werden verschillende bouwmogelijkheden per kazemattetype gegeven, die aangepast konden worden aan de (oorlogs)omstandigheden waaronder gebouwd moest worden. Ook het weerstandsvermogen kon per bouwwerk verschillen, zijnde W 12-15, W 15-21 of W 21-28. Het eerste boekwerk van de V.I.S. was deel

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

VII, Bouw van zware gewapend betonnen schuilplaatsen. Het gold vanaf de datum van verschijnen als norm voor de gehele Nederlandse krijgsmacht. In tegenstelling tot hetgeen door de titel wordt gesuggereerd handelt deel VII voornamelijk over gevechtsofstellingen. Schuilplaatsen betreffen slechts twee van de tien voorbeeldontwerpen. De voorschriften uit het V.I.S. waren sterk theoretisch van aard of gebaseerd op kennis en ervaringen uit de buurlanden en de Eerste Wereldoorlog. Er waren vanuit militaire kring dan ook verschillende kritische geluiden te horen, zowel over de gezondheidsrisico's van de manschappen als in tactisch-technisch opzicht. Pas nadat een aantal V.I.S.-kazematten (in vreedestijd) was gebouwd, kwam er een oefenkazemat tot stand, bedoeld voor de opleiding van bedienend personeel. Dit leidde tot enkele aanpassingen van de reeds gebouwde werken. Vrijwel alle V.I.S. kazematten zijn gebouwd aan nieuwe of verbeterde accessen in het Oostfront Vesting Holland, in totaal 34 exemplaren.

Omschrijving

MITRAILLEURKAZEMAT, daterend uit 1936 en gebouwd als een kazemat met twee flankerende schietgaten. De flankerende kazemat is gelegen aan de oostoever van het Lekanaal, zuidelijk van de Schalkwijkse Wetering en de schutsluis. De kazemat bestaat uit een gewapend betonnen constructie van één bouwlaag. Het interieur bevat twee verblijfsruimten, alsmede twee gevechtsruimten met opstelplaats voor mitrailleur voor flankerend vuur. De nu onzichtbare gevel- en schietgatopeningen waren standaard voorzien van stalen kozijnen, dito deuren en luiken. Als kazemat met twee gevechtsruimten en twee schietgaten vertegenwoordigt het werk zeldzaamheidswaarde.

Waardering

De MITRAILLEURKAZEMAT is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende meer dan 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op:

- a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de en 20ste eeuw);
- b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (20ste eeuw);
- c. het systeem van 'levende' veldversterking in de diepte (20ste eeuw).

Het onderdeel is een zeldzaam voorbeeld van een betonnen kazemat met twee flankerende schietgaten die ter verdediging van waterwerken in het Interbellum is toegevoegd aan de bestaande defensie middelen.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.

* Het onderdeel is vermoedelijk tamelijk gaaf bewaard, maar is door de later aangebrachte gronddekking nu niet of nauwelijks herkenbaar in het veld.

Hoofdcategorie

Subcategorie

Functie

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Kazemat (B)